

*"Myöhä tutkitaakii
tää juttu"*

Jorma Toivonen
60 vuotta
5.4.1990

Fisun erikoisnumero

Esipuhe

Jorma Vihtori Toivosesta kiertää niin paljon erilaisia juttuja, että hän todella on legenda jo eläessään. Jorman 60v päivän kunniaksi olemme tallentaneet murto-osan näistä tarinoista. Toivomme niistä olevan iloa sankarille itselleen, meille niistä ainakin on ollut.

Tämä on jo ainakin toinen kokoelma sankarimme huimia seikkailuja ja edesottamuksia, eikä Jorma Vihtorin vauhtia näytä hillitsevän mikään. Hauskoja tarinoita ja kertomuksia syntyy runsaasti vielä tulevaisuudessakin.

Helsingissä 5.4.1990

Kai Westman

Pekka Tuunainen

Rauno Yrjölä

Kalataloudellisen tutkimustoimiston viimeisiltä vuosilta

Tutustuin Jorma Vihtoriin joskus keväällä 1965 tullessani Veikko Sjöblomin "assistenttina" Merentutkimuslaitoksesta prof. Erkki Halmeen johtamaan Kalataloudelliseen tutkimustoimistoon. Byro sijaitsi tuolloin Fabianinkadulla - huoneita oli parissa kerroksessa ja laboratorio talon ylimmässä osassa.

Tutkimustoimisto oli varsin värikäs putiikki. Kirjaston yhteydessä sijaitsevan kahvipöydän ääressä oli jokaisella vakinaisella työntekijällä oma paikkansa. Lähes joka päivä väiteltiin jostain asiasta ja varsin usein joku lähti ovia läiskien huoneesta. Nuori tutkijanalku seurasi silmät ymmyrkättyinä miten prof. Erkki Halme ja kalastusbiologi Veikko Sjöblom, Jorma Toivonen, Toivo Nissinen ja Seppo Hurme sekä assistentti Lauri Peippo, tutkimusapulainen Margit Strandman ja kirjastonhoitaja Ansero panivat kalataloutta ja maailmaa yleisemminkin paikalleen. Tilapäiset tutkimusapulaiset Olli Sumari, Pekka Tuunainen ja allekirjoittanut olivat statisteja noissa väittelyissä, mutta saimme sentään istua pöydän jollakin reunalla, kunhan ymmärsimme olla hiljaa.

Prof. halmeen jossain vintillä syöpätutkimuksiaan varten pitämät hiiret tuntuivat nekin jotenkin kuuluvan kalabiologin elämään - tutkijan on oltava kiinnostunut kaikesta - kuten myös Nissisen Topin erilaiset laitevirittelmät ja "keksinnöt" labrassa ja Mersu-laboratorioautossa. Strandman avusti prof. Halmetta lohitutkimuksissa ja hoiti merkintätoimistoa. siitäkään touhusta ei

mielikuvitusta puuttunut, sillä yhdessä "Tiedonantoja"-sarjan numerossa ilmoitettiin kalojen yhteispainon lisäksi myös istutettujen lohenoikasten yhteispituus! Sinänsä arvokas tieto, että lohia oli ollut jotain 1500 m ei kuitenkaan saanut yleistä hyväksyntää ja jo painettu sarjan nide vedettiin pois juuri ennen postitusta. Tutkimustoimiston värikyys ei vähentynyt Martta Vihsaisen tullessa kansliaan hoitamaan usein melko sekavia finansseja ja Ritva Vainikaisen ryhtyessä emännöimään kirjastoa.

Jossain kirjaston nurkassa, labran sivupöydällä tai käytävän syvennyksessä majailevat tutkijanalat O. Sumari, P. Tuunainen ja K. Westman totesivat tutkimustyön olevan vähintäänkin värikästä, ennakkoluulotonta ja välillä molemmat jalat tukevasti ilmassa olevaa.

Jorma Toivoselle lankeaa suuri kiitos siitä, että noina tutkimustoimiston viimeisinä vuosina sekä aloitettiin että vietiin loppuun monia merkittäviä ja laajoja kalataloudellisia tutkimushankkeita. Itse tutustuin Jorman opastuksella mm. lohimerkintöihin, joita silloin tehtiin Montan kalanviljelylaitoksessa, sekä kalanviljelyyn Kissalammen laitoksessa ja peneltä osalta myös Laukaan keskuskalanviljelylaitoksen suunnitteluun., jota Jorma veti. Ensimmäinen yhteinen kirjoituksemmekin on noilta ajoilta, vuodelta 1968, jolloin yhdessä Esko Vääriskosken, Olli Sumarin ja Karl Airaksisen kanssa laadimme valtion kalanviljelylaitoksia koskevan "alustavan laitoskohtaisen käyttösuunni-

telman".

Vasta jälkeinpäin olen oivaltanut miten suuri Jorman merkitys oli meille nuorille tutkijanoiluille opetellessamme tutkimusten tekemistä ja yrittäessämme päästä "sisälle" kalatalouteen. Jorma ei ole koskaan tyrkyttänyt tietoaan tai tuonut esille asiantuntemustaan, mutta jos häneltä on milloin neuvoa tai opastusta jossain asiassa kysynyt, sen on myös aina saanut.

Varsinkin nuorena Jormalta saamani tuki ja opastus on merkinnyt minulle paljon ja tulen sen aina muistamaan. Kiitos Sinulle Jorma kuluneesta neljännesvuosisadasta yhteistä työtoveruutta!

Kai Westman

J. Toivonen pestaa P.T:n tutkimusapulaiseksi

Olin aloittanut biologian opinnot HY:ssa syksyllä 1961. Opiskelun jatkuttua hiukan yli vuoden eli syksyyn 1962, menin eläintieteen laitokselle Lauri Kolin puheille kyselemään, miten saisin käytännön kosketuksen kalantutkimukseen, alaan, joka minua eniten kiinnosti. Hän tiesi Jorma Toivosen tutkimushankkeista ja siltä istumalta soitti Jormalle maataloushallituksen kalataloudelliseen tutkimustoimistoon.

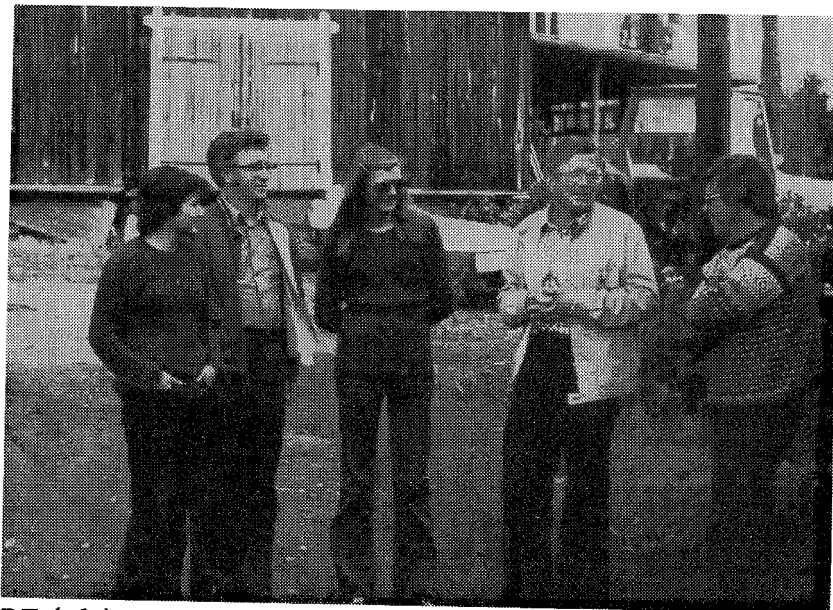
Soiton tuloksena lähdimme vielä samana syksynä käymään Pohjan pitäjän Sahalammella, jossa minua Jorman ja Toivo Lagomin voimin opastettiin ottamaan pohjaeläinnäytteitä Ekman-noutimella ja seulomaan näytteestä pois muta ja roskat sekä korjaamaan talteen pohjaeläimet. Koulutus tähtäsi siihen, että osallistuisin seuraavana kesänä alkavaan, Jorman johdolla suoritettavaan rotenonlampi-ohjelmaan, jossa tehtäväkseni tuli pohjaeläintutkimus ja myöhemmin myöskin

istutettujen uusien kalalajien tutkimus. Eräänä tärkeänä tehtävänä sittemmin tässä hankkeessa oli avustaa öisin Olli Sumaria, joka ennen rotenonkäsittelyä teki sukeltamalla linja-arvion kalakannoista.

Kun kelluimme kumiveneessä syysaurinkoisella Sahalammella ja Jorma neuvoi minulle Ekman-noutimen viritystä ja laukaisua sekä teroitti varovaisuutta työskenneltäessä tämän "varpaankatkojan" kanssa etenkin kumiveneessä, minusta alkoi tuntua, että olin osunut tekemisiin sellaisten ihmisten ja sellaisten asioiden kanssa, joiden parissa voisi viihtyä pitempäänkin.

Varoittava esimerkki kumiveneen kiikkeryydestä.

Varoittavana esimerkkinä kumiveneen kiikkeryydestä Jorma kertoi tapauksesta, jossa hän ja Toivo Lagom, Topi, olivat - en muista varmasti olivatko ottamassa pohja-

P.T. (oik.), Jorma Vihtori ja kolme "kansainvälistä suuruutta" EIFACin kokousta Evolla vuonna 1971.

eläinnytteitä vai kokemassa verkkoja - saaneet kuitenkin veneensä nurin keskellä lampea. Ensin nousi Jorma pintaan ja vähän sen jälkeen Topi. Rantaan päästiin vähitellen ja viriteltiin nuotio kampeiden kuivattamiseksi. Erityisen vaikutuksen teki Jorman kuvaus lompakoista ja niiden sisältämistä seteleistä kuivumassa nuotion loisteessa, pyykkipojilla narulle kiinnitettynä. topin okulaarit olivat hukassa pitemmän aikaa.

Toivonen ei tykkää kissoista

Jorma on paitsi intohimoinen kalamies, myös kova metsämies. Metsämiehenä ei tykkää kissoista. Jo yhteisten retkiemme alkuvuosina kiinnitin huomiota siihen, miten Jorma innostuneesti kuunteli Topin ohjetta kissan nopeasta ja kivuttomasta

tappamisesta. Eläinsuojelijoiden varjelemiseksi tarpeettomilta järkytyksiltä en kuvaile metodia yksityiskohtaisemmin.

Topin siirrettyä paremmille kalavesille Jorma on halunnut siirtää Topilta saamaansa oppia jälkipolville ja monesti matkoillamme on Jorma kissan nähdessään palannut aiheeseen. En kuitenkaan usko, että hän olisi kertaakaan kokeillut "Lagomin metodia", korkeintaan lievennettynä versiona, joka ei vie ensimmäistäkään kissan yhdeksästä hengestä. Kerronpa esimerkin. Olimme Ruotsissa Kälarnen kalanviljelylaitoksen vihkiäisissä, joita itse KUNINGAS kunnioitti läsnäolollaan. Palailimme kalanviljelyhallissa nautitun päivällisen jälkeen ja, ainakin minä erinäisten sudentassujen - "vargtasse" - jälkeen kävelen kohti yöpymispaikkaamme. Vastaamme tiellä asteli vaaleanruskea kissa valkoisine kylkijuovineen pa-

haa aavistamatta. Jorma äkkäsi sen ja rupeasi oitis kaikille meille mukana käveleville muistelemaan "Lagomin metodia". Tohdimme varoitella häntä kokeilemasta sitä, kun olimme vieraalla maaperällä ja kun KUNINGASKIN oli paikkakunnalla. Niinpä kissapaha säästikin henkensä. Vain turkki saattoi kastua tien vieressä virtaavassa purossa.

Pontikkaa kannosta

Tämä tapaus sattui joskus 1960-luvun puolivälissä Perhon Paskolammella. Lampi oli tunnettu suurista hauistaan. Yli viisikiloiset eivät olleet harvinaisia saaliissa ja vielä suurempia uskottiin lammessa lymyilevän. Setäni Toivo Tuunainen oli tuolloin alueella valtion metsätekniikkona ja paljon hänen ansiossaan lampi otettiin "rotenon-ohjelmaan".

Kun Jorman johdolla saavuimme lammelle, oli lähes koko Salamajärven kyläkunta siellä meitä vastaanottamassa. Rotenonkäsittely suoritettiin jo rutiiniksi tulleella tavalla ja jätettiin odottelemaan kalajen ilmaantumista pintaan ja ajautumis-

ta rannoille. Ihmisille jaettiin haaveja, jotta kuolleet kalat saataisiin tehokkaasti kerätyksi talteen näytteenottoa ja punnituksia varten. Ilta- ja ilta keräiltiin kaloja. Josain vaiheessa iltaa lammelle ilmaantui uutta väkeä, joku selvästikin oli viettänyt alkuillan vedonlyöntiä harrastaen. Tästä joukosta kumpusi ilmoille kysymys: "Jokhan ne suuret hauit on tulleet pintaan?". Ei ollut kolmikiloista suurempaa esittä.

Samoihin aikoihin ilmaantui Lagomin Topi kiertelemään meidän tutkimustoimistolaisten pariin raot- taen vähän puseroan ja kysyen "saisiko olla sitä ihtiänsä". Tokihan sitä maistettiin ja ihmeteltiin, mistä moinen etiketitön pullo oli hänen povitaskuunsa eksynyt. Eräs isäntämies oli kuulemma pyytänyt Topin vähän syrjemmälle lammen rannasta ja aikansa erästä kantoa metsässä tongittuaan taikonut siitä meille maistiaiset. Vähän outo jälkimaku silloin; myöhemmin samoja aromeja on löytynyt Geneveristä.

P.T.

Jorma Toivonen ja joukko opetuslapsia.

Toivosen Jorman pitkän marssin varrelta

Pitkällä tiellä käy usein niin, että aina joskus samojen kulkijoiden polut leikkaavat toisiaan.

Sattumako se oli, joka määräsi, että Jorma Vihtori ja tämän kirjoittaja tapasivat ensi kerran. Tarkkaa aikaa en muista, mutta kohde oli Vanajaveden - Kokemäenjoen perustutkimus 50-luvulla. Silloin olttiin nuoria kumpikin ja kai uskottiin tulevaisuuteenkin.

Seuraavat kohtaamiset olivatkin sitten Lapissa, jonne minä siirryin vakinaisesti v. 1956. Siellä tulikin viivähdettyä päivälleen 19 vuotta. Kohtaamisia välillämme siellä oli useita. Lapin läänin alueella tehtiin paljon silloisen maataloushallituksen kalataloudellisen tutkimustoimiston, sekä kalataloussäätiön tutkimuksia ja selvityksiä. Siellä tehtiin selvityksiä Kemijärvestä ja -joesta, Sompiosta, Suolijärvistä, Inarista, Olkkajärvestä ja monesta muusta. Lisäksi silloin (60-luvun alussa) tehtiin erittäin arvokas pienvesitutkimus koko maassa. Oleellista on, että J.V. osallistui kaikkiin näihin tutkimus- ja selvitystöihin erittäin suurella työpanoksella.

Ehkä erityismaininnan ansaitsee edellämainittu pienvesitutkimus ja siihen liittynä pienten järvien ja lampien mittava Rotenon-käsittely. Käsitkseni on, että koko tuo lähes kuudenkymmenen lammen ja järven tutkimus- ja seurantatyö oli erittäin pitkälle J.V.:n organisoimaa toimintaa.

Uskallan väittää, että tuosta tutkimuksesta on saatu enemmän perustietoa Suomen sisävesien kalasoihin kuin mistään muusta yksittäisestä tutkimuksesta. On var-

masti mukavaa muistella jälkikäteen niitäkin ongelmia, joita silloin oli ratkottavana.

Vaikka työskentely oli usein maastossa pyhät - arjet -tyylistä, sisältyi siihen myös luontoihmisille soveliaita taukopaikkoja, osa työstä johtuen, osa siitä huolimatta. Mm. Rotenonilla kuoli joskus ankeriaita ja kaikkia muitakin eläviä. Niiden paistot ja muut toimet antaisivat aiheita moniin kertomuksiin ja muisteluksiin.

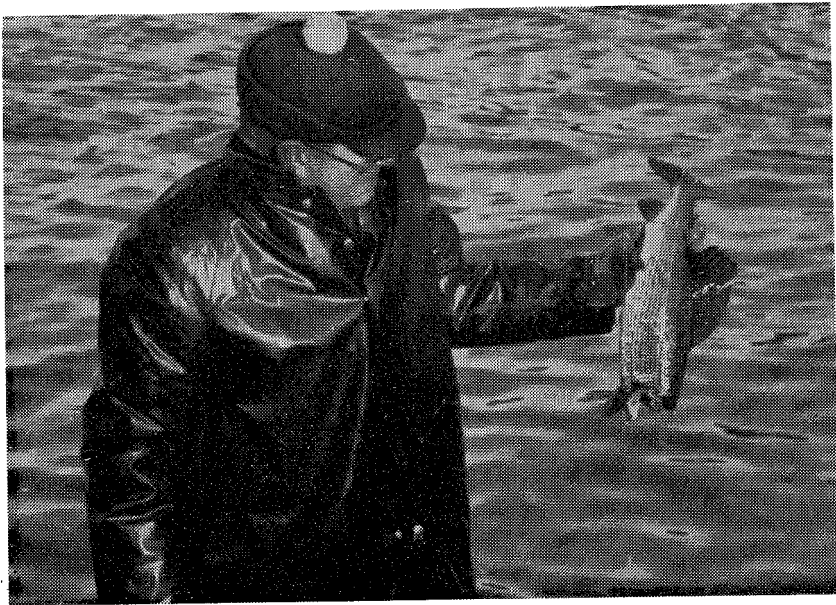
Oman sijansa muisteluissa muodostavat myös ne retket, jolloin riekko ja teeri "sattuivat istumaan" haulikon jyvän nokkaan, tai kun hiihtomatka Ailungan lammille toi tuloksena tammukoita ja Jumiskonjoelta harreja.

Lapissa tapahtui myös se, että olimme ensi kertaa yhtäaikaa saman työnantajan palveluksessa. Jorma Toivonen organisoii Lapin kalatoimiston tehtävät käyntiin, ja ollessani Kemijärvellä Ketolan kalanviljelylaitoksella vastaavana mestarina, aloitimme yhdessä laitoksen kalankasvatustoiminnan kalatoimiston nimissä.

Vuodesta 1975 yhteistyö siirtyi etelään muuttaessani Evolle. Oli usein jotain yhteistä ja yhteistyö kulminoitui sitten v. 1983, jolloin aloimme taas kiinteän yhteistyön täällä Itä-Suomessa.

Täällä Enonkoskella nämä työt ovat niin lähihistoriaa, ettei niistä voi mitään muistelmallista juuri kertoa, sillä marssi jatkuu.... Näköpiirissä ei ole sellaista, joka antaisi aiheita otteen herpaantumiseen - tuota alussa mainittua uskoa tulevaisuuteen tarvitaan edelleen.

Kerron tähän loppuun vielä yhden

Jorma Totwonen on aina viihtynyt Lapissa. Kuvassa Jorma ja harjus.

episodin Lapista tuon pienvesiooperaation ajalta:

Pojat, ainakin Jorma Vihtori, Lauri Peippo, Tolvo Lagom ja varmasti vielä joku muukin, olivat majoittuneet Pikku-Hirvasjärven kämppään Rovaniemen Naarmankalrassa. Sauna pantiin lämpiämään ja kun saunavettä kannettiin Hirvasjärvestä, huomasi joku, että jotain vaaleaa kajastaa järven pohjasta.

Järvi on kirkasvetinen ja kun oikein tarkasti jokainen katsoi, tuli yksimieliseksi toteamukseksi, että järven pohjassa on pääkallo, joka todennäköisesti on kuulunut porolle. Jotta asiasta saataisiin varmuus, päätettiin kallo onkia ylös tarkistusta varten. Tehtävä oli vaikeampi kuin luultiin ja siinä urratessa kuviteltiin sekä kerrottiin monta tarinaa siitä, mikä on voinut poron tappaa ja miten pääkallo on joutunut

järveen. Syyllisinä pidettiin ahmaa, sala-ampujaa, nälkäkuolemaa ja ties mitä.

Vihdoin "pääkallo" tarttui Lagomin Topin uistimeen ja kun se nousi rannalla ja puhdistettiin, seurasi pettymyksen humaus. Ei se ollut mikään pääkallo, vaan vedessä vaalennut vanha polkupyörän satula.

*Enonkoskella 29.3.1990
Alpo Mäntyranta*

Otteita päiväkirjasta

20.6.1955

"Kävelimme myös Bolterdalenia ylöspäin. Kiipesimme Bolternosalle: neljäsataa metriä jyrkkää, vaarallisen louhikkoista rinnettä tasaiselle pöytätunturille, mistä lumi vain paikoittain oli sulanut. Valokuvasin kesyä kiirunakoirasta äkkijyrkän louhikon nenässä, niin läheltä, ettei mahtunut kokonaan kuvaan.

Alastulo oli loistava: lumijuottia pitkin kaksisataa metriä kerralla, hyvää vauhtia kengänpohjilla laskien. Se oli tuloa se! Vasta alhaalla huomasin, että valokuvauspaikka oli kahdeksankymmentä metriä korkean sortumaisillaan olevan jyrkänteen reunalla. Huh!

Itäyöstä läksimme Longyearbyeniin. Kaverit eivät olleet saapuneet."

21.6.1955

"Sysselmannin (=maaherra) eukko kävi ilmoittamassa Jorman ja Toivon saapuvan s/s Connylla, jota menimme laiturille vastaan. Sain kirjeen ja tuliaisia kotoa."

Olimme toki Jorma Toivosen tavanneet jo perusteellisen ja kiireisen matkavalmistelun aikana. Olimme järjestäneet Suomen Oslossa olevan suurlähetystön ja Store Norske Spitsbergen Kolkompanin myötävaikutuksella "suuren tutkimusmatkan" Huippuvuorille. Neljän miehen retkikunta saapui Huippuvuorille kahdessa erässä. Ja tästä alkoi seikkailu.

22.6.1955

"Pojat olivat napaintoa täynnä. Kii-

pesimme vastapäiselle tunturille valokuvaamaan jääkyyhkyjä. Meni muuten hyvin, mutta valo puuttui. Vaarallista hommaa!"

23.6.1955

"Sysselman kävi ilmoittamassa att min båt avgår klockan tolv. Liikettä hihoihin, sillä tiuku viisasi jo varttia vajaa yksitoista. Ilma oli loistava ja merimatka m/s Nordssysellillä sen mukainen. Otin valokuvia Nansenbreenistä ja kiersin laivaa kavereiden molloittaessa yläkannella."

Kapp Linné vaikuttaa mielenkiintoiselta. Heti Trout Riverin suussa on hyvä kämpppä, jonka seinästä saa lukea:

- nu så vi solen fra hyttedøren 23 februar kl 11 1946

- monday den 11 februar skjöt jeg 3 björn fra hyttedøren

- På fisketur med m/k Stavanger tok 65 laks i et kast med not i dag 16/7 1949 ca 110 kg

"Järvi Linnévannet sijaitsee laakossa, jonka toisella puolella on jyrkkä, rosoharjainen Linnébreen. Mittasimme hieman syvyyksiä ja saimme tähän asti syvimmäksi kohdaksi 32 metriä.

Trout Riverin varret ovat verratonta arktisuudessaan: ruutu-, rumpu- ja kuljumaata. Värisävyt kuvaamattomia. Saxifraga oppositifolia, tumma ja vaalea sora sekä sammal muodostavat unohtumattoman värileikin. Varsinkin hanhia, haahkoja ja tiroja on runsaasti.

Kämppäniemessä (Kapp Starutsin) on 18 vuotta asunut, nyttemmin jo vuosikymmeniä vainaa ryssä

Starutsin, jonka mökin perustukset ovat vielä näkyvissä.

Päivä kului joutuin työnteossa, illalla söimme rokkaa ja räiskäleitä."

26.6.1955

"Lähdimme töihin hyvin nukuttuamme vasta klo 15, mutta sitten paiskimmekin yhteen menoon 25 1/2 tuntia. Kävelimme suoraan pienelle Kongressvannetille, joka osoitettiin ällistytävän mielenkiintoiseksi: 50 m syvä, pohjalla rikkivetyä ja kovuus tähän asti tutkituista ilmeisesti maailman suurin, 77 astetta jne jne.

28.6.1955

"Vihdoinkin Braganzaan. Kävelimme ensin levähtämättä Todalenin suuhun. Virta vuolas ja rannat joko rakkaiset tai soiset. Todalen on erittäin vaikeakulkuinen. Käyttimme tähän 8 km taipaleeseen 4 tiimaa. Mutta maisema oli upea. Noin 2 km Frithamin kämppäästä, kulkiessani tasan Jorman jälkiä vasenta jokivarrtta, liukastuin ja kaaduin selälteni. Samalla jäälautta lohkesi rannasta ja lähti purjehtimaan alas n. 10 asteen kulmassa virtaavaa jokea. Jäälautta alkoi painua telien alle. Jalkanikin menivät jo sinne, mutta sain sitten molemmat käteni jään päälle ja jaloilla painamalla nousi purjehduslauttani pystyyn niin, että pääsi sivuuttamaan minut. Seisoin vyötäisiäni myöten virrassa pidellen jäästä kiinni.

Vaihdettuani kuivaa ylle jatkoimme matkaa Frithamin loistokämppään, missä Jorma oli jo saanut kahvin kuumaksi.

Frithams hyttbok: Ingen, absolutt ingen er velkommen hit."

29.6.1955

"Gangslanetissa oli vielä paikoin nivusiin asti lunta. Helpointa oli kävellä tiiviiksi pakkaantunutta joen uomaa, virran kohistessa hirvitävällä vauhdilla kolme metriä alempana. Jälleen lohkesi rantatöyräs ja Jorma ja Paavo putosivat kyynärpäitä myöten ralloon, onneksi kastumatta."

1.7.1955

"Braganza ! Loistopaikka, ei tiedä mistä kuvauksen aloittaisi. Jääkarhun jälkiä toistamiseen. Peto oli tappanut peuran rantatöyräälle ja atriointunut siinä tukevasti. Hylätty kaivoskaupunki on kuin villin lännen filmistä. Pihalintuna valkolokki (Pagophila) ja näköalana Paulajäätikön mahtava putous. Villipeurasta saimme jonkinlaisia kuvia. Hnähia näkyi yhtenä. Partahylkeet olivat irstaan näköisiä ihmahoja. Eivät välittäneet mitään karjunnastamme yrittäessämme niitä parempaan asentoon kuvausta varten. Yhtäaikaa oli näkyvissä noin 750 hyljettä."

11.7.1955

"Jorma ja Toivo lähtivät m/s Jakob Kjoedellä. Oli aika tipalla. Edellisenä iltana (7.7.) klo 12.10 vasta kuulivat laivan lähtevän klo 7.00. Seuraavana eli samana aamuna."

- - -

Näistä päivistä lukien on Jorma Toivosen ja minun elämäni kulkeneet yhtä matkaa ystävyuden, ammattiveruuden, kumppanuuden ja työn puitteissa, Suomen luonnon, vesien ja kalojen hyväksi.

Parasta hyvää Sinulle, Jorma, Ilpo Kangas

Inarijärven kalatutkimuksen alku

Olin opiskelemassa biologiaa koltamatta vuotta Helsingissä. Töitä piti hakea kesäksi 1965. Maataloushallituksen kalataloudellinen tutkimustoimisto aloitti tuolloin Inarijärven säännöstelyn aiheuttamien kalataloudellisten vaikutusten tutkimisen. Sain tiedon, että Jorma Toivonen johtaa tutkimuksia ja minin tarjoutumaan töihin.

Jorma totesi pienen keskustelun jälkeen: "Myöhä tutkitaaki tää juttu" ja niin työpaikka varmistui.

Vaihtelevat olosuhteet

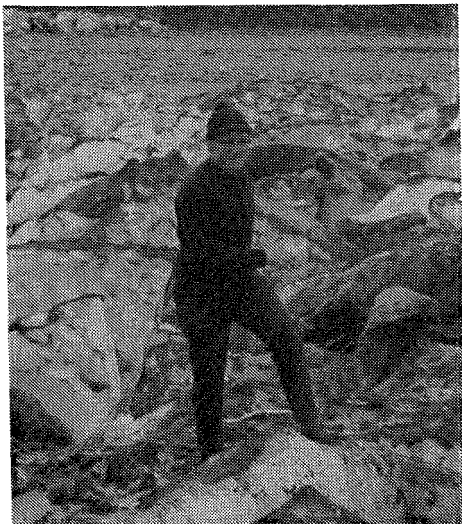
Tutkimusolosuhteet alkoivat selvitä "etelän vareksille", kun viikkoa ennen juhannusta Inarijärvi oli vielä täydessä jäässä. Hein'ajalla sen jäät sulivat ja koekalastukset alkoivat.

Jorma ei aluksi kerinnyt kovin paljon kentälle, mutta kesällä 1966

hän oli mukana täysipainoisesti. Juhannuksen aattonaaton Ivalon lentokenttä oli Euroopan lämpöisin paikka + 34°C. Juhannuspäivän aamuna herätessämme laboratorioautossa Kaamasen kankaalla jäkälillä oli 5 cm uutta puhdasta lunta ja lämpötila +- 0°C. Jokainen arvaa, että aamukahviin sekoitettiin "kermää" ja lunta päälle eli irish-coffee kaamaslaisittain.

Mysis-äyriäisen siirto käynnistyy

Jorma oli lukenut ruotsalaisia tutkimuksia ja todennut, että eräissä Pohjois-Ruotsin säännöstelyjärvisissä oli mysis-äyriäisen siirtoistutuksella saatu rautu kasvamaan hyvin myös rajussa säännöstelyssä. Sitä piti kokeilla myös Inarissa.

Jorma Toivonen Tenojoen jäävallilla

Kalatalouskonsulentti Kiril Sergejeff oli kuullut, että Pulmankijärvesä Norjan rajalla lienee mainittua äyriäistä. Sitä oli havaittu rautujen mahoissa.

Rakennettiin mysis-trooli ja kolmikko lähti kohti tuntemattomia vesiä. Surkeitten norjalaisten syrjäiteiden päästä löytyi laaja ja karu Pulmankijärvi. Järven ylitys tapahtui pienellä alumiiniveneellä ja 5-heppaisella Johnsonilla veden loiskiesä yli laidan. Veneen pohjasaumakin pulppusi hieman vettä.

Pulmankijokisuulla Suomen puolella laskettiin mysis-trooli n. 15 - 25 m syvyiseen veteen. 10 - 15 min vedon jälkeen trooli nostettiin ylös ja uskomatonta oli tapahtunut. Troolissa oli satoja ellei tuhansia äyriäisiä. Silloin otettiin "grammia".

Koesiirto Pulmakijärveltä Inarijärvelle tapahtui seuraavasti. Veden lämpötila oli heinäkuun alussa n. + 6oC ja Inarin kalanviljelylaitokselta mukaan otettuihin maitotonkkiin troolattiin tuhansia mysis-äyriäisiä. Sitten ajettiin veneellä laboratorio-

autolle ja sillä Tenon vartta pitkin Utsjoelle lossilla yli Tenon. Jäähdytysongelmia ei ollut, sillä kevättulva oli nostanut metrin paksuisia jääteitä maantielle asti n. 8 m Tenon kesäpintaa ylemmäs. Oli helppo lohkoa jäitä mysisien seuraksi. Tuntien ajomatkan jälkeen tultiin Inariin, jossa äyriäisiä laitettiin koesumppuun mm. Konesjärveen, jotta nähtäisiin miten äyriäiset olivat selvinneet rankasta matkasta. Viikon sumputuksen jälkeen lähes kaikki yksilöt olivat hengissä. Sukellus tuntemattomaan oli onnistunut yli odotusten.

Toinenkin yllätys koettiin Pulmankijärvellä. Heitimme muutamman verkon veteen, jotta saisimme syömäkalaa, rautua, siikaa tai jopa lohta, mutta seuraavan aamun saaliina oli parikymmentä kampelaa - järvestä yli 50 km Jäämerestä. Nämä kampelat "löysi" eräs limnologi muutamaa vuotta myöhemmin sensaatiomaisesti ja taisi jopa suositella kampelaa uudeksi hoitokalaksi Sisä-Suomen järviin.

Lopuksi

Jorma Toivonen jatkoi tutkimuksia ja antoi kaksi lausuntoa kalavahingoista. Vesioikeus päätti asian lähes Jorman esityksen mukaisesti. silloin Inarijärven taimensaalis oli 3000-4000 kg/v ja nyt se on noussut vihdoin luonnontilan (25 t) tasolle, jopa ylikin. Viidentoista vuoden aikana Inarijärveä on sittemmin tutkittu ankarasti, mutta muutaman liuskan suunnitelmalla homma alkoi.

Myöhä tutkitti tää juttu!

Rovaniemellä 15.3.1990 Olli Tuunainen

Jorman "ankkurikivi" (sattumia ja tapahtumia mysista troolatessa)

Jorman toimesta 60-luvulla siirtois-
tutettiin mysistä Pulmankijärvestä
Inarijärveen. Se jo monine vaiherik-
kaine tapahtumineen olisi monen
muistelon väärtti, kuten mukana ol-
leet ovat kertoneet.

70-luvun puolenvälin paikkeilla
Jorma keräsi rautaisen vapaaeh-
toisporukan mukaansa (Lauri, Jeffi
ja allekirjoittanut) selvittämään siir-
toistutusten tulosta.

Olimme lokakuisen kylmän päi-
vän troolanneet Inarijärvellä, löytä-
mättä ainuttakaan mysistä, joten
päätimme lähteä Kettuniemen käm-
pän lämpöön. Hyvin syötyämme ja
saunottuamme alkoivat normaalit
iltatoimet. Riittoisan iltateen nautti-
minen sekä kortinläiskintä, koska
armoitetut korttimiehet Lauri ja Jef-
fi eivät saaneet yön rauhaa ennen-

kuin meidät, etelän elävät, oli put-
sattu joka ilta. Illan mittaan oli tuuli
yltynyt myrskyksi, mutta eihän sitä
korttien kohinalta kuultu. Jossakin
vaiheessa lähdin ulos ylimääräisiä
paineita pois päästämään. Sopivaa
puuta etsiskellessäni huomasin, et-
tä veneemme tuli rantakalliolla vas-
taan ja oli kämpälle päin menossa.
Siitäkös kiire hämäläiselle ja prua
kyytiä apujoukkoja hakemaan. Pi-
kaneuvottelun tuloksena totesim-
me, että Lauri jää otsallaan pitä-
mään korttipakkaa pöydässä ja me
muut sujutamme veneen takaisin
järven puolelle. Ensimmäisenä me-
ni kuitenkin Jeffi, karvalakki jäi
vain pinnalle. Ongittuamme hänet
takaisin kalliolle huomasimme, että
Jeffi oli moisesta kohtelusta ja kyl-
mästä suivaantuneena menettänyt

Jorma Toivosen kuuluisa Mysis-trooli Matti Mielosen huollossa.

Jorma on uransa aikana nostanut ja laskenut Suomen vesistöihin mitä erlaisimpia tutkimuslaitteita . Tällä kertaa järvestä nousee kuitenkin tavallinen verkko.

sekä kävely- että sananmuodostustaitonsa. Tuli vain peetä ja ärrää, joten päätimme taluttaa hänet ensin kämpän lämpöön. Takassa palavien puiden lämpö houkutteli Jeffiä niin, että hän oikaisi suoraan tulen päälle. Onneksi vaateisiin varastoitunut Inarijärven vesi sammutti sen, joten säästyimme suuremmalta roihulta. Tuli sammui ja kämpppäänkin tuli pimeys. Asettelimme Jeffin tarkastelemaan alapunkan pohjalautojen alapintoja ja lähdimme venettä pelastamaan. Saatuaamme veneen veteen huomasimme, että ankkuriköysi oli katkennut. Jorma sanoi ottavansa rannalta sopivan kiven, millä vene ankkuroitaisiin uudestaan. Saatuaamme veneen tuulensuojaiseen lahteen, niin Jorma laittoi kiven ja palasimme kämpän lämpöön ja pimeyteen.

Aamu varhaisella heräsimme armottomaan noitumiseen, kun Lauri ilmoitti, että vene oli yön aikana varastettu ja varkaalta oli jäänyt vain märkä karvalakki rantakdikkoon.

Tilanne rauhottui kun tarkemmin kertailimme, mitä kaikkea iltayön aikana oli tapahtunut ja Jeffikin sai karvalakkinsa takaisin.

Maittavan aamiaisen jälkeen olimme jälleen valmiit lähtemään mysiksen troolaukseen. Veneessä totesimme, että emme nelisteenkään jaksaneet nostaa ylös Jorman yön pimeydessä laittamaa ankkurikiveä, joten jälleen köysi lyheni muutamalla sylillä.

JK. Huomautus kalustosta vastaavalle: seuraavana kesänä sukelsimme varsinaisen ankkurin takaisin veneen varustukseen.

Terveisin Jarmo.

Kootut tarinat – pieniä palasia Jorman uran eri vaiheista

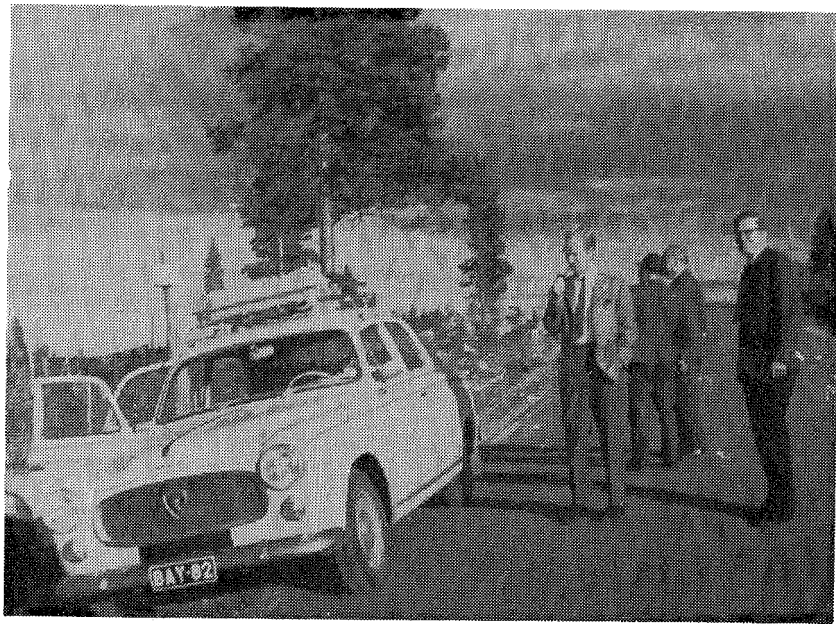
Ralliautoilija Toivonen

Toivonen ja auto ovat nekin legendaarinen yhdistelmä. Jorma ei ohita - hän "huokaisee" ohi tyyliin "anskattoo miten äijän käy". Kerrankin Jorma oli Savonlinnan lentokentällä Pekka Tuunaista ja Kai Westmania vastassa. Lähdettiin kohti Enonkoskea melko reipasta vauhtia. Kyydissäolijat vähän toppuuttelivat menoa, mutta Jorma vakuutti tuntevansa Savonlinnan ja Enonkosken välisen tieosuuden paremmin kuin omat taskunsa. Kun sitten yhden mäen harjalle "huokaistiin" olikin jo "apuva" huuto mielessä - tie eteenpäin kun olikin kapeaa reuna-

kaistaletta lukuunottamatta kadonnut parin tiellä jököttävän maansiirtokoneen raivaamana. Äkkinäisellä rallikuskinkin kateelliseksi saavalla refleksillä Jorma sai auton kääntetyksi pelastavalle reunakaistaleelle ja tiekoneita hipoen näiden ohi.

Jorman tullessa aamulla kentälle oli tie vielä ollut kunnossa, mutta ripeät urakoitsijat olivat parissa tunnissa raivanneet sen pois tienparannusta ja oikaisua varten. Kii-reessä olivat Jormalta ja kyydissäolijoiltakin jääneet varoitukset huomauttamatta. Ja RKTL:n kaarti oli lähellä nuorennusleikkausta.

Nimim. Hengissä säilynyt kollega

Jorman Pösö, ehkä Suomen kalataloushistorian toiseksi kuuluisin auto, heti laboratorio-Mersun jälkeen.

Vahvemman oikeus

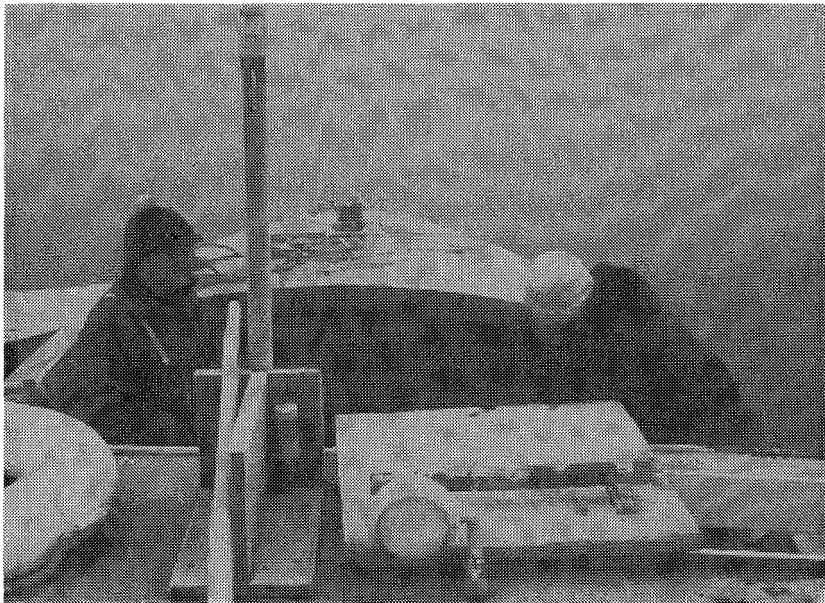
Toivosen perustaman Konneveden kalatutkimuksen - paremmin eräisissä piireissä Konneveden rantarymnä tunnetun - yhdistyksen kesäretket Ristisaareen ovat olleet toinen toistaan ihmeellisempiä. Erään kokouksen aikana Sumari ja Westman lähtivät saaresta käymään mantereelle. Pojat tulivat iltasella nälkäisinä takaisin, ajatellen vesi kielellä repuissa olevia eväitä: makkaroita, leipiä, juustoja ja Westman tietysti munkkeja. Jokaisella oli omat sapsukat mukanaan. Saarella tyhjiä eväspapereita penkoviille Ollille ja Kaitsulle valkeni vähitellen asian koko kaameus - nauruunsa tukehtuva Rantarymyn puheenjohtaja Toivonen oli saunomisen ja uimisen herättämän ankaran nälän pakottamana pelastautunut varmalta nälkäkuolemalta syömällä kaverusten herkut. Ehkä joku toinenkin rantarymyläinen oli suostunut osallistu-

maan makkaran hävitystempuun. Sumari ja Westman eivät nähneet asiassa mitään erityisen hauskaa - koko Ristisaaresta ei löytynyt mitään kaluttavaa ja Jorman naureskelu meinasi mennä ns. "överiksi".

Nimim. Eräs rantarymyläinen

Uni tekee hyvää

1960-luvulla piti Konneveden kalatutkimus useita kalavesien hoitoon liittyviä koulutustilaisuuksia mm. metsänhoitajille saadakseen rahoitusta toimintaansa. Eräässä tilaisuudessa piti Jorman railkakkaan illan jälkeen yhdistyksen puheenjohtajana avata koulutuspäivät. Avaaja tuli paikalle kuitenkin vasta puoleltapäivin ja asettui istumaan seinänviereen käynnistäen kovaäänisen keskustelun esitelmiä kuuntelevien kanssa. Kun dialogi ei oikein ottanut sujuakseen ja monologi ei ilmeisesti Jormaa täy-

Jorma Toivonen on myös toiminut "Kipparina"

sin tyydyttänyt, hän nousi ylös ja sanoi kovalla äänellä "Pojjaat, mä tairan lähteä tästä nukkumaan" - ja lähti kanssa.

Nimim. Eräs paikalla ollut

Viimeisintä muotia

Kalanviljelyn neuvottelupäivillä Punkaharjulla Toivonen, Tuunainen ja Westman nukkuivat samassa sviitissä, Jorma etukammarissa. Tiukat neuvottelut kestivät lähes aamuun. Kun Tuunainen ja Westman rupesivat nousemaan ylös ja kiskomaan vaatteita päälleen niin Jorma myös virkistäytyi ja rupesi hänkin kiskomaan vaatteita - mutta pois päältään. Kun tästä hänelle huomautettiin niin Jorma arveli olevan varsin kätevää kun on sama päivä- ja yöasu - ikäänkuin sellainen "kompineesi", ettei tarvitse suotta vaihdella. Ja tämähän on aivan totta.

Nimim. Eräs stvusta seurannut

Laitostumistako?

Ajan ja paikan taju vippaa joskus itse kullakin. Kalanviljelyn neuvottelupäivillä Punkaharjulla Jorma rupesi aamulla herätessään kurjalta äänellä kutsumaan naapurihuoneessa makaavia Tuunaista ja Westmania. Kun nämä kyselivät valituksen syytä niin Jorma valisti "Pojjaat, me tairetaan olla ny jossain laitoksessa". Hotellin leveät ovet olivat panneet Jorman epäilemään jonnekin "laitokseen" joutumista.

Nimim. Yks laitoksesta selvittynyt

"Myö mennään nyt"

Ihmeellisellä 1960-luvulla Jorma

ja pienvesiporukka lähtivät matkalle toukokuussa ja palasivat syyskuussa - siinä on tosi virkamatkan mallia.

Nimim. Kateellinen kolleega

"Älä luota Mersuun"

Jorman ollessa matkalla jossakin vanhalla Mersu-labra-autolla niin se rupesi jossain ylämäessä käymään takaperin. Automiehenä Jorma selvisi tilanteesta, mutta neuvoi aina nuorempiaan "Mersun kanssa pitää olla tarkkana"

Nimim. Eräs oppia saanut

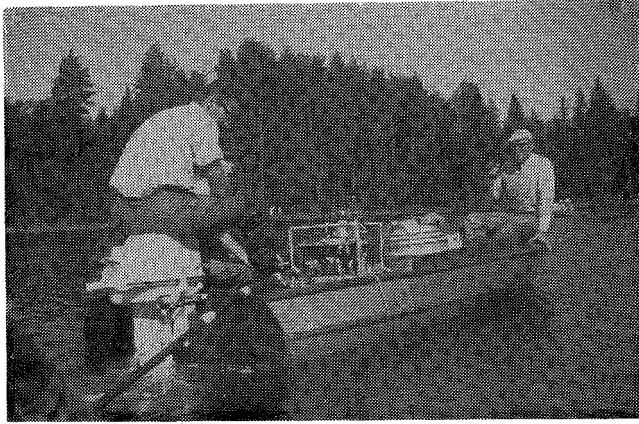
Jorma kipparina

Jorman tutkimusporukka oli liikkeellä legendaarisella laboratorio-autollaan Kokkolan suunnalla. Näin hiipessä mieltiin auto pysäköitiin kaupungin ulkopuolelle ja katolla ollut vene laskettiin vesille. Seurue siirtyi veneeseen ja aloitti matkan kohti kaupungin keskustaa.

Joukossa oli joku meriammattilainenkin, mutta Jorma toimi kipparina. Selkein komentosanoin hän ohjasi venettä milloin styyrpuuriin, milloin paapuuriin. Lopulta vene rantautui onnellisesti keskustassa sijaitsevan ravintolan laiturin ja kippari sekä hänen nälkäinen miehistönsä saivat murua rinnan alle.

Lentävät ankeriaat

Alkoinaan Suomeen tuotiin istutusankeriaita Ranskasta. Jorma ja Pekka Niskanen lähtivät Kar-attrin nelimoottorisella koneella hakemaan arvokasta ankeriaslasti Bordeaux'sta. Koneen rahtitilaan oli ankeriaslaatikoita varten rakennettu paksusta muovista jäillä vuorattu kuljetusallas, jonka tarkoitukse-

Jorma ja kumppanit Rotenon-puuhissa. Joskus lipsahti ainetta vähän vääräänkin lampeen...

na oli pitää ankeriaslaatikot kyllin viileinä matkan ajan.

Kuinka ollakaan, koneen lämmityslaitteet olivat rikki ja lämmitin täyseholla. Paluumatkan edetessä sulivat kuljetusaltaan jäät vähitellen ja vettä rupesi tulvimaan koneen lastitilaan. Sulamisvesien määrä kasvoi kasvamistaan ja koneen miehistö pelkäsi veden pääsevän sähkölaitteisiin, mikä merkitsisi sen lennon pikaista loppua.

Hätä kuitenkin keinosi ja niinpä Jorma ja Pekka äyskäröivät kiivaasti koko loppumatkan ajan lattioilla tulvivaa vettä koneen ves-sanpönttöön.

"Oho, väärä lampi"

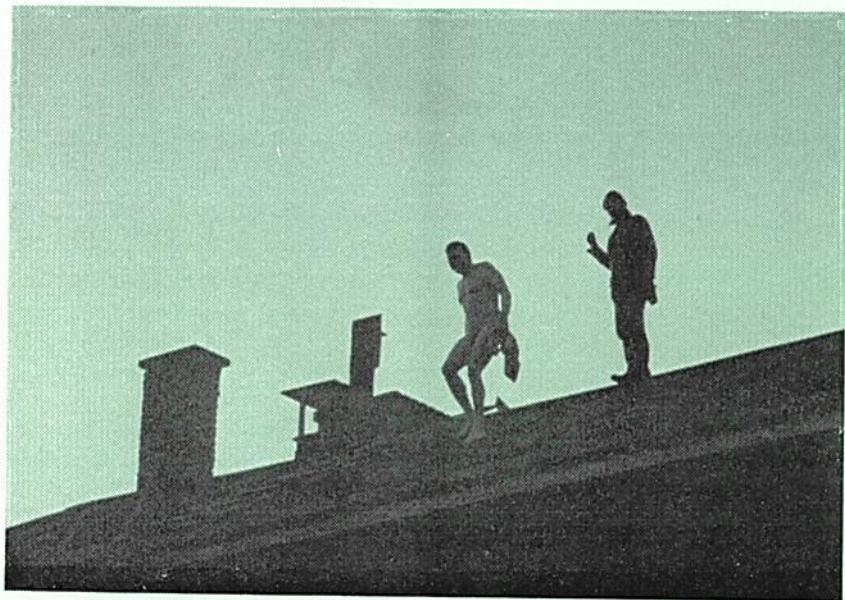
Tekeväälle sattuu. Rotenonpuuhailujen kuumimpina kausina Jorma ja kumppanit hyörivät kuumaisesti siellä sun täällä. Kävipä sitten Laukaalla niin köpelösti, että tuli myrkytettyä täysin väärä yksityislampi. Omistaja ei kuitenkaan liemmin suutunut, vaan kiitteli ilmaisesta roskakalojen poistosta.

Katto-Toivonen

Jorma Toivosella on käsittämätön mielihalu puuhailla katolla, varsinkin kesämökkinsä katolla Ihamaniemessä. Tämä touhu on vaatinut myös vakavat veronsa: kaksi kertaa Jorma on loukkaantunut vakavasti pudottuaan kesämökkinsä katolta. Ovat paukkuneet nikamat ja murtuneet reisiluut. Huhujen mukaan Jorma olisi pudonnut myös kolmannen kerran, tällöin onneksi päälle ja säästynyt näin pahemmilta vammoilta. RKTL harkitsee Jorman asettamista katollekti-peämiskieltoon.

Puutavaraa koko kylälle

Jorma päätti rakentaa omakotitalon. Suurten linjojen miehenä hän tilasi reilusti puutavaraa. Näistä aineksista saatiinkin rakennettua kaksi ja puoli omakotitaloa.

Katto-Toivonen katolla jälleen. Kuvasta päätellen kattoa voi käyttää mm. saunomisen jälkeiseen vilvoitteluun.

"Pekka och Toivonen"

Finskevitser

terissa ja puresissa, mut-
ta perjantaina 17. maalii-
kuuta lähdetin pappilaan.
Rovasti Uno Sainio hoite-
li pappilassa samienien
kuluksen ja viikkimies.
Niin se meidän "sotam-

— Katso tätä, kun oltiin vielä suoria ja nättejä, kissoitelli Laina Satola puolisoon
vanhan albumin kuvia katseltaessa.

Po
lav
Ral
Lu
su

Säteilyä ...
Samanat
12.3.1990

3. kko 1944
tar, p. 16.3. kko 197
etu jokuksok, kko
Lukojen yd.
Jo 13 Krokotiil Gen
ppo-Nalle.

□ Viikko sitten päättynyt talviloima tuli vietettyä talvisissa maisemissa Norjassa. Täällä vallin-
neen kuratvalen jälkeen tuntui melkoiselta yllä-
sytykseltä päästä hiehte-
mään Trondheimin tun-
neiden upeissa maisemi-
ssa. Lunta piisasi ja kelit
olivat hienot.

□ Keski-Norjassa sijaitse-
va Trondheim on idyllinen
merenrantakaupunki, josa
kaupunkikuvan histori-
allisen ilmeen säilyttämi-
seksi on todella ponnisteli-
tu. Kaupungin puutalo-
asutusta suojelemaan anka-
rin laein, eikä talojen li-
koista ilmettä saa muut-
taa. Vanhat, suureita osin
jo 1700-luvun lopulta pe-
räisin olevat, hyvin enti-
säidyt puutalot antavat
kin kaupungille varsin vie-
hättävän leiman — täällä
meillähän näyttävät puu-
talot menevän huonoon
kuntoon paljon nopeam-
min.

□ Viikon mittaan tuli
tarkkailtua myös norja-
laista ... elämäntapoa.
Vaikka Pohjoismaiden on
sanottu olevankin mon-
essa suhteessa hyvin
samentapaisia, niin eroja-
kin kyllä löytyy. Suome-
laiset pitävät norjalaisia
reippaina ulkoilmaihmi-
inä — ja sitäähän he ovat.
Tällä imagolla he itsekin
vaivat niin, että kaupun-
gillakin kuljetaan reppu

Pekka

Maanantaipörssi

suorilla, ikkäänkin suo-
raan tutunutta tulleina.
Norjalaisilla on myös
omat vankat käsityksen-
sä siitä, millaisia suome-
laiset ovat. Parhaiten nä-
köä käsityksestä kuuluvat
suomalaisviiteissä, joita
etenkin Pohjois-Norjassa
paljon kerrotaan.

Suomalaisviitejä on
koottu useisiin kirjoihin-
kin. Itse löysin kotintuo-
miksi kaksi Finskevit-
ser-kirjaa. Kirjat on kirjoi-
tettu merkittävällä skandi-
naviskalla, joka ei ole nor-
jaa eikä myöskään ruot-
sia. Tällaisella kielellä
kuulemma kuuluu finske-
viiteit kertoa.

Melkein kaikissa norja-
laisten kertomissa suo-
malaisviiteissä on pää-
henkilönä kaksi herraa:
Pekka ja Toivonen. Nämä
kaverukset seikkailevat
milloin missäkin, mutta
pääasiassa tapahtumat
käsittävät Enare Sjö:n eli
Inarinjärven rantemilla.

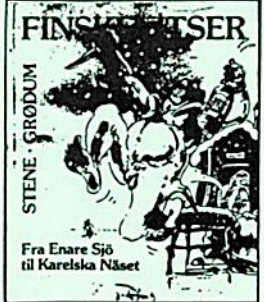
Finskevitserien antama
käsitys suomalaisista ei
taatusti jähänyt Suomi-
kuvan kiittäjälle. Norjalai-
silla viitsien sankarit Pek-
ka ja Toivonen edustavat
itkuisen barbaarivaltion al-
kuvuomista ja hurjaa
metsäläisyyttä. Pahan-

suopia vitait eivät kuiten-
kaan ole, vaan rivien vä-
listä voi mieltä jopa selvää
halua suomalaisia toisi-
miehiä kohtaan. Pekka ja
Toivonen ryppäävät rä-
vähästä ja ovat myös mel-
koisen pystyviä penomi-
nä.

Yksi tunnetuimmista
finskeviiteistä kertoo
tragedisesta onnettomuu-
desta Inarinjärvenillä. On
pakkasta, nelisenkym-
mentä astetta ja melkoisen
viima. Pekka istuu
jäällä pikillä avoain. Toi-
vonen tulee paikalle kyse-
lemään kalantuosta ja
kehottaa samalla Pekkaa
pietämään hatun päähän-
sä, ettei kävi jäähdytti.

"Kuuha Toivonen", se-
littää Pekka. "Viime vii-
kolla täällä tapahtui suuri
onnettomuus. Istuin pil-
källä karvalakki korvilla, ja
paikalle hihteli Kekkonen.
Hän kysyi, maistui-
siko nyyppy. Ja minä en
sillä kuulutt..."

Suomalaisilla ei ole kovin
vankin paljon viiteitä
norjalaisista. Sen sijaan
Ruotsissa niitä kyllä on
rotaan. Näiden viiteiden va-
lissa norjalaiset eivät ole
kovinkaan välikäsi. "Ei-
merkillä: mitä kukaan nor-
jalaisen irtokulpon pohjas-
set? Vastaus: evästen toi-
sesta päästä. Toisessa
si.

Sanaa, pekko ja viima — norjalaisista käsityksistä suomalaisista.

si pelataan niihin
L. jolloin Ruotsai
oi vielä vasemmangpui
nen liikenne. Oslosta G
teborigin matkalla oli
norjalaismies kuulua a
toradioista tiedotukse
jossa kehoitetaan auto
joita veromies väär-
kaistaa vastaan tulev
autoa. "Vai että väär
kaistaa ajavaa autoa
sadaatelle norjalaine
"Niitähän on setoja!"

Ruotsissa kerrota
myös paljon suoma-
laista, mutta viime vu-
sina ovat yleistyneet s
tyisestä siirtolaisvits
Näillä jonkitetään sur-
ta erilaisia rotuja ja kane-
"Suusemnakkokuloja."

Myös Euroopan y
maista on olemassa va
va ylikansallinen vitap
riine. Näissä eri kulttu-
rit keuhetaan melkois-
yksioikoina: stereotyyp
auno: skotti ovat aina s
toja, italialaiset kiero
sakslalaiset pikkurarkko
jne.

Yksi tuoreimmista ka
salisuusviiteistä tiet
kertoa, että Euroopan y
demittisen tarpeisiin s
kabbhyt uusi työläinen
Tässä yhdistyvät italai
sen rehellisyys, englan
laisten työhalu ja saka
laisten joustavuus. Tär-
prototyyppi on ollut k
toissa jo jonkin aikaa. S
tä kurtutetaan belgialai
si.